

A leginkább keresett Böhme művek a barátok között a következők voltak:

Der Weg zu Christo, a *Iosephus Redivivus*, a *Viertzig Fragen*. A *Trostschrift*, a *Mysterium Magnum* és a *Bedencken Vber Esaiaes Stiefels Büchlein*,⁴² melyek szintén megjelentek nyomtatásban, nem kerülnek említésre.

A holland Böhme-recepció jelentősége tagadhatatlan, hiszen a teljes Böhme-életmű valóban előbb jelent meg nyomtatásban mind hollandul, mind angolul, mint a német.⁴³

Azonban emellett létezett egy karakterében más német recepció is, amelynek határai jóval meszebb nyúltak, túl a német területeken is,⁴⁴ s amely időben nem sokkal Böhme halála után már tetten érhető a levelekben, s amelynek a szociális összetétele is rendkívül érdekes, hiszen többnyire a művelt, tanult laikusokra hatott. Ugyanakkor a Hollandiában piacra került német nyelvű misztikus irodalom nagyságrendje azt jelzi, hogy a németek óriási érdeklődést mutattak az ilyenfajta irodalom iránt, csak a lehetőségeik korlátozottak voltak ezek otthoni kiadására. Ezt a rést vették nagyon jól észre a holland könyves szakemberek, s bizony ki is használták.

VISKOLCZ NOÉMI

Possessori bejegyzések a debreceni Egyetemi Könyvtár 18. századi külföldi könyveiben II. (Katolikus szerzetesek és világi papok könyvei.) Közleményemben az 1700–1750 közötti könyvek possessori nyomait tárgyalom. A kézirásos bejegyzéseken kívül számba vettem az ex libriseket is. Kronológiai sorrendet követek; a 18–19. században birtokolt könyveket az alábbi skéma szerint ismertetem:

A possessor neve.

A könyv rövid címlírása, a hatjegyű számok a raktári jelzetek.

A bejegyzés (ex libris) szövege.

A szerzeteseknél a „pro usu”, „ad usum” formulákkal használatba adott könyveket is felsorolom.

I. Szerzetesek könyvei

Kereskényi Ádám jezsuita
(1713–1777)

NÁDASI, Joannes: *Vitae praedestinatorum signum magnum S. Maria Mater Boni Consilii*. Wien, 1744, Heyinger. (752.368)

⁴² BUDDUCKE Nr. 140. 1639-ben jelent meg.

⁴³ Az első német összkiadás 1682-ben Amsterdamban jelent meg, majd újra 1715-ben és 1730-ban, szintén Hollandiában.

⁴⁴ Böhme magyarországi recepciója nem tartozik a cikk tárgykörébe, de az eddigi kutatások azt az eredményt hozták, hogy a német területeken eretneknek számító szerzők ritkán jelennek meg a németek által lakott felső- és nyugat-magyarországi városokban, de azért adódnak kivételek. Például a soproni és kassai német nyelvű polgárság olvasmányanyaga igazi kincsesbánya ebből a szempontból. Itt bukkantam az egyetlen „Böhme-gyanús” könyvre is, Erasmus Kinczel javainak az összeírásában 1677-ből: „Egij Német és Deak kenv Místerium magnum” (In: *Kassa város olvasmányai 1562–1731. Adattár XVI–XVII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* 15. Szerk. KESERŰ Bálint. Szeged, 1990. 66.), mely a könyvcím ritkasága miatt feltehetőleg meg-egyeznek az 1640-ben Amsterdamban Johann Janssonnál megjelenttel. L. BUDDUCKE Nr. 164.

„Inscriptus Cat.[halogo] Coll.[egii] Tyr.[naviensis] S.[ocietatis] J.[esu] 1745. Pro cubiculo P.[atris] Spiritualis”.

1745-ben a nagyszombati kollégiumban Kereskényi Ádám volt a spirituális.¹ Bölcsészdoktor, tanár és hitszónok. Szaktárgyai: fizika, metafizika, retorika, poetika, latin és magyar nyelvű munkái jelentek meg.² Nyomdavezető volt Kassán és Kolozsvárott.³

Cetto Benedek piarista
(1731–1799)

NOËL, Francissus: *Sinensis Imperii libri classici sex*. Prag, 1711, Typ. Univ. (762.097)

„Benedicii Cetto e S.[cholis] P.[iis] 1780”

DU HALDE, Jean Baptiste: *Ausführliche Beschreibung der Chinesischen Reichs und der grossen Tartarey*. Rostock, 1749, Koppe. (746.112)

„P.[atris] Benedicii Cetto e S.[cholis] P.[iis] 1789.”

A possessor tanár és iskolaigazgató volt, tanított Veszprémben, Nyitrán, Pesten, Debrecenben.

A Desericzky József Ince piarista és Pray György közötti tudományos vitát⁴ – az előző halála után – Cetto folytatta; ezzel kapcsolatban három sinológiai témájú művet tett közzé.⁵ Noël és Du Halde munkái ezekhez szolgálhattak forrásul.

Pál Imre konventuális ferences
(18. század közepe)

RAPINUS, Renatus: *Animadversiones historico-criticae in philosophiam naturalem, transnaturalem*. Wien, 1718, Voigt. (752.390)

„Pro usu F.[atris] Emerici Pál Ord.[inis] Min.[orum] S.[ancti] F.[rancisci] Conv.[entua]lium.”

KAYSER, Sebastianus: *Dissertatio de nummis monetariorum veterum culpa vitiosis*. Promotore – Wien, 1736, Voigt. (761.951)

„Ex libris P.[atris] Emericii Pál Ord.[inis] Min.[orum] Conventualium 1747.”

Pál Imre 1768-ban az eperjesi ferences konvent házfőnöke volt.⁶

Koppi (József) Károly piarista
(1744–1801)

MELLEN, Jacobus: *Series regum Hungariae e nummis aureis*. Leipzig, 1750, Pietsch. (780.010)

„Ex Bibliotheca Caroli Koppi E Scholis Piis Historiae Universalis Professoris Academici.”
(Nyomtatott, szegélydíszes ex libris.)

¹ LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum Provinciae Austriae S. I. VIII. (1734–1747)*. Romae, 1994. 707.

² SZINNYEI VI. 64–66.

³ SOMMERVOGEL, Carlos: *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*. Paris–Bruxelles–Louvain, 1960. IV. 1008.

⁴ A vitáról: HORÁNYI, Alexius: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*. I. Buda, 1808. 650–658.

⁵ SZINNYEI II. 22–23.

⁶ KNAISZ, Michael: *Chronologo-provinciale Ordinis F.F. Minorum S. Francisci Conventualium Provinciae Hungariae et Transilvaniae ...* Posonii, 1803. 346.

Koppi 1759-ben lép a rendbe, szerzetesi neve: Carolus a Passione Domini.⁷ 1774-ben Nagyszombatban doktorál, 1784-ben pesti egyetemi tanárrá nevezik ki, 1788-ban a bölcsészkar dékánja volt. Történelmi tárgyú műveket és beszédeket írt.⁸

Tomeján Sándor piarista
(18. század második fele)

MARTIALIS, Marcus Val.[erius]: *Epigrammata*. Amsterdam, 1749, ny.n. (761.906)

„In usum Alexandri Tomeján a Sch.[olis] Piis”

Roma antica, e moderna sia nuova descrizione. Roma, 1745, Roisecco. (759.462)

„P.[atris] Alexandri Tomeján e S.[cholis] Piis.”

A possessor a tatai piarista gimnázium igazgatója volt, az 1772–1773 és 1778–1779 között.⁹

Paintner Mihály Antal jezsuita
(1753–1826)

[DESERICIUS], Innocentius a Thoma Aquinate: *Pro cultu litterarum in Hungaria a speciatim civitate dioecesi que Nitriensi vindicatio*. Roma, 1743, Zempel. (780.827)

„Donum Cels.[issimi] S.[acri] R.[omani] I.[mperii] Principis tum Exc.[ellentissimi] D.[omini] Comitis Antonii II. de Grassalkovics de Gyarak, Praesidis filii S.[acri] Regni Custodis, etc. 1782. Mich.[aelis] Ant.[onii] Paintner. Praes[idis] Com.[itis] Ant.[onii] de Grassalkovics.”

A könyv tulajdonosa változatos pályát futott be. 1763-ban lépett a Jézus Társaságba; annak feloszlata után (1773) a bécsi Theresianumban Grassalkovich Antal herceg azonos nevű fiának nevelője volt, a könyvet is tőle kapta ajándékba. Később királyi tanácsos, novii címzetes püspök, rátóti és győri prépost lett, majd 1822-ben a magyar királyi udvari kancelláriánál referendárius. Latin és magyar nyelven jelentek meg művei.¹⁰ Kéziratban maradt munkái jezsuita rendtörténetet, életrajzokat, anekdotákat, verseket, beszédeket, nyomda és peccéttörténeti adalékokat tartalmaznak,¹¹ ezt a hagyatékot a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár őrzi.¹²

Pápesch Mátyás piarista
(1779–1870)

SANNAZARIUS, Jacobus: *Poemata*. Venezia, 1746, Occhi. (761.931)

„P.[ater] Pápesch”

Nevezett Tatán 1822-től 1838-ig tanár, 1839–1847 között ugyanott a piarista rendház főnöke volt. Ódákat és egy epicediumot írt latin nyelven.¹³

⁷ VIÑAS, Thomas: *Index Bio-bibliographicus CC. RR. PP. Matris Dei Scholarum Piarum II*. Romae, 1909. 137.

⁸ SZINNYEI VI. 972–975.

⁹ MOHL Adolf: *Tata plébánia története*. Győr, 1909. 228.

¹⁰ SZINNYEI X. 95–97.

¹¹ SOMMERVOGEL VI. 91.

¹² SZABÓ Flóris: *A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár kéziratkatalógusa*. Bp. 1981.

¹³ SZINNYEI X. 384–385.

Stech Alajos piarista
(1813–1887)

WALTHERUS, Conradus Ludovicus: *Thesaurus medico-chirurgicarum observationum curiosarum*. Leipzig, 1715, Monath. (752.796)

„Aus der Sammlung des Alois Stech No 172.” (Halványzöld, nyomtatott ex libris.)

A possessor pályaképét három, szintén orvosi témájú könyvének közlése kapcsán már ismertettem.¹⁴

2. Világi papok könyvei

Mednyánszky Ferenc László (báró)
(?–1733)

Kolligátumkötet:

1. OTROKOCSI FORIS, Franciscus: *Restitutio Israel futura*. Wien, 1721, Voigt. (752.397/1)

2. OTROKOCSI FORIS, Franciscus: *Media vitae prolongandae*. Wien, 1712, Voigt. (752.397/2)

3. OTROKOCSI FORIS, Franciscus: *Princeps Nadib Christus in suis principibus*. Tynnaviae, 1716, Typ. Acad. (752.397/3)

„Franc.[isci] Lad.[islai] Mednyánszky”

Mednyánszky 1707-ben esztergomi nagyprépost volt, majd a földvári apáti és cattariói püspöki cím tulajdonosa lett.¹⁵

Bencsics Demeter
(18. század közepe)

PICHLER, Vitus: *Compendium juris canonici*. Wien, 1717, Voigt. (759.108)

„Pro Simplici Usu Patris Demetrij Bencsics”

A possessor 1741-ben Budán tanárkodott.¹⁶

Kollonitz László (gróf)
(1736–1817)

CAUSEUS, Michel Angelus: *Romanum museum sive thesaurus eruditae antiquitatis*. Roma, 1746, Bernabo-Lazzarini. (748.042)

„Ex Libris Ladisl. [ai] Com.[itis] Kollonitz Epis.[copi] M.[agno] Varad.[iensis]. (Cimeres ex libris.)

Kollonitz nagyváradi kanonok és nagyprépost volt, 1775-ben erdélyi, 1780-ban nagyváradi püspök lett, valamint Bihar vármegye alispánja. 1788-ban nevezték ki kalocsai érseknek. Történelmi munkái és egyházi beszédei maradtak fenn latin nyelven.¹⁷

Ex librisének három változata ismeretes.¹⁸

¹⁴ OJTOZI Eszter: *Egy 19. századi bibliofil piarista könyvtárának nyomai*. = MKsz 1997. 229–230.

¹⁵ NAGY VII. 384–385.

¹⁶ RMSZ 30.

¹⁷ NAGY VI. 304., SZINNYEI VI. 772–773.

¹⁸ CZAKÓ Elemér: *Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum ex libris kiállításának katalogusa*. Bp. 1903. 27. A Causeus műben található ex libris képe: OJTOZI Eszter: *Ex librisek a Debreceni Egyetemi Könyvtár 1700–1750 közötti külföldi könyveiben*. Debrecen, 1998. 8. tábla.

Radnich Imre
(1797–?)

ANSON, George: *Voyage autour du monde. I–IV.* Amsterdam–Leipzig, 1749, Arkstée-Merkus. (789.427)

GRACIAN, Balthasar: *L'homme de cour.* Augsburg, 1710, Kühtze. (751.012)

FENTENELLE, Bernard: *Entretiens su la pluralité des mondes.* Paris, 1708, Brunet. (752.798)

„Ex Munificentia R.[everendissi] mi D.[omini] Emerici Radnich E.C. Albaregalens.[is] Canonici”. (Lila nyomtatott emlék ex libris.)

Az ajándékozó 1870-ben volt székesfehérvári kanonok,¹⁹ könyvjegye ezidőtájt készülhetett.²⁰

Kováts József
(1815–1869)

THOMAS, Aquinas: *Summa totius theologiae.* Padova, 1712, Typ. Seminarii. (753.614)

„Ex Libris Josephi Kováts M.[etropolitanae] Eccl.[esia]e Coloc.[ensis] Canonici”. (Ex libris, nyomtatott, díszetlen címke.)

Kováts József kalocsai apátkanonok és bécsi prépost volt. Latin és magyar nyelvű teológiai munkái, cikkei, beszédei jelentek meg.²¹

A könyvet előzőleg a pesti Pálos Könyvtár birtokolta, erről díszes, ovális ex libris tanúskodik.²²

Rövidítések

NAGY = NAGY Iván: *Magyarország családi címerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* I–XII. Pest, 1857–1865.

RMSZ = *Régi magyarországi szerzők.* Összeáll. PINTÉR Gábor. Bp. 1989.

SZINNYEI = SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái.* I–XIV. Bp. 1891–1914.

OJTOZI ESZTER

Szatmár vármegye felirata 1793-ból a Magyar Kurír érdekében. Az alábbiakban egy olyan levéltári forrásra szeretném felhívni a figyelmet, amely nemcsak Szacsavay Sándor *Magyar Kurír*-jával kapcsolatos ismereteinket egészíti ki, hanem némi betekintést nyújt a korszak hazai újságolvasó közönségének gondolkodásába is. A közlésre kerülő dokumentum ugyanis arról is tájékoztatást ad, hogy miként fogadták Szatmár vármegyében a szerkesztő, I. Ferenc trónralépését követően bekövetkezett eltávolításának hírt, s hogy miként fejezték ki ragaszkodásukat a szerkesztő nélkül maradt bécsi magyar újság iránt. Mint ismeretes, Szacsavayt a kormányzat egy állítólagos cenzúrávétség miatt – a valóságban azonban a korábbi évek időnként éles, társadalomkritikától

¹⁹ Schematismus Dioecesis Alba-Regalensis pro anno 1870. 7–9.

²⁰ ARADY Kálmán: *Régi magyar emlék ex librisek.* = MKSz 1962. 62.

²¹ SZINNYEI VI. 1299–1300.

²² CZAKÓ: *i.m.* 39. tétel.